

Володимир Катеринюк

студент гр. ФФМ-11,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доцент Віктор Русін

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Під час воєнного періоду в Україні при високих витратах бюджетних ресурсів та низькому рівні надходжень до бюджету питання ефективності використання публічних коштів є надзвичайно важливим. Переважна частина бюджетних коштів використовується через здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для потреб бюджетних установ, організацій, підприємств, інших суб'єктів господарювання, які здійснюють реалізацію функцій державних та місцевих органів влади. Тому з метою підвищення результативності використання обмежених ресурсів держави актуальним є дослідження показників та критеріїв, за наявності яких закупівлю можна вважати ефективною.

У науковій літературі проблематику щодо здійснення публічних закупівель розглядали О. Кириленко [1], Т. Пісоченко [2], В. Русін [1; 3] та інші вчені.

Так, застосування заходів щодо підвищення ефективності державної політики у сфері публічних закупівель обґрунтували О. Кириленко і В. Русін [1, с. 63] та наголосили на необхідності посилення кримінальної відповідальності за допущені порушення. При цьому, найбільш поширенні порушення детально розглянув В. Русін [3, с. 7], який пропонував розширення переліку контрольних повноважень органів Державної казначейської служби України у сфері закупівель.

Аналіз загального стану системи публічних закупівель, зокрема її функціональності та прозорості дослідила Т. Пісоченко [2, с. 133], яка підкреслила наявність у законодавстві певних прогалин, що залишають можливості для зловживання замовниками та учасниками торгів.

Бюджетним кодексом України [4] визначено сутність принципу ефективності та результативності, яка полягає у прагненні учасниками бюджетного процесу досягнути цілі, що були заплановані на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки країни, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг за умови залучення мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату.

В умовах європейської інтеграції України дотримання принципу ефективності закупівель є важливим для підвищення довіри іноземних партнерів, які мають намір залучати додаткові інвестиції в українську економіку, та відкриття ринку публічних закупівель Європейського Союзу для українського бізнесу.

Закупівлі за бюджетні кошти, які здійснюються відповідно Закону України «Про публічні закупівлі» [5], можна проаналізувати на дотримання принципу ефективності за такими показниками:

- запланована сума закупівлі;
- сума укладеного договору про закупівлю;
- ціна товару (роботи або послуги);
- кількість товару (роботи або послуги).

Показники можуть бути й іншими в залежності від специфіки продукції, яку планується закупити. Інформація про публічні закупівлі оприлюднюється в електронній системі закупівель (далі – ЕСЗ), що забезпечує прозорість інформації та доступність її для моніторингу та оцінки. Проаналізувати ефективність публічної закупівлі можна на прикладах, наведених в таблиці 1.

Таблиця 1

**Показники закупівлі товару (масло вершкове 72,5% жирності),
здійсненої різними замовниками у 2023 році**

Найменування замовника	Вид закупівлі	Сума, тис грн		Ціна, грн	Кількість, шт.
		запланована	за договором		
Управління освіти, культури, молоді, спорту та туризму (Замовник 1)	Відкриті торги	127,8	127,232	224,0	568
Державний навчальний заклад «Професійний коледж» (Замовник 2)	Закупівля без використання ЕСЗ	216,3	216,3	309,0	700

Джерело: складено на підставі даних [6].

Як видно з таблиці, Замовник 1 здійснив закупівлю того ж самого товару, що й Замовник 2, однак за ціною на 27,5% нижче. Також Замовник 1 здійснив закупівлю за конкурентною процедурою – відкриті торги, тобто надав можливість прийняти участь у торгах декільком постачальникам даного товару, а Замовник 2 застосував неконкурентний вид закупівлі. Проте, застосування конкурентної процедури дозволило Замовнику 1 дещо зекономити кошти, так як учасник запропонував суму закупівлі менше від запланованої. Значну роль має якість товару, адже не завжди товар за найнижчу ціну є достатньо якісним, а це є також безпосереднім фактором, що впливає на ефективність закупівлі.

Отже, результати аналізу показують, що закупівля Замовника 1 є більш ефективною, адже за менший обсяг коштів придбано більше товару, та тому що її здійснено за конкурентною процедурою.

Окрім економного витрачання бюджетних коштів велике значення відіграють якість товару (робіт або послуг), а також інноваційна та екологічна складова продукції, що купується.

Досвід зарубіжних країн [7] показує, що їх бюджетні установи надають перевагу інноваційному, соціально-орієнтованому та екологічному підходам. Так, наприклад, у польському містечку Суха Бескідська для вирішення проблеми із високою температурою повітря влітку керівництво лікарні замість витрачання коштів на придбання кондиціонерів зробили запит компаніям та

отримали більш раціональне рішення щодо охолодження повітря в лікарні, а саме – обладнання будівлі сонячними панелями, які затінюють, але не затемнюють приміщення. Це дозволило знизити температуру всередині лікарні на 10%, навіть, коли температура зовні зростала на 20%, а також забезпечити 5% потреб закладу в електроенергії, що компенсувало інвестиції в цю закупівлю [7].

Заклади освіти деяких міст Швеції, Іспанії, Німеччині та Фінляндії провели спільну закупівлю з метою вирішення проблеми зменшення зацікавленості математичними та іншими науками серед учнів. Вони замовили проведення дослідження, а потім порівняли запропоновані рішення. Було обрано двох постачальників, які продовжили розробку інноваційних інструментів для використання їх навчальними закладами. Результати застосування показали, що ці інструменти сприяють підвищенню мотивації серед студентів на 55–75% у вивченні математики, технологій, фізики та хімії [7].

У литовському місті Вільнюс для зменшення витрат на закупівлю імпортованого природного та зниження викидів вуглекислого газу місцева влада вирішила інвестувати в інноваційну теплову електростанцію з екологічним виробництвом енергії. Очікується, що запуск в роботу цієї станції знизить на 20% ціни на тепло для населення і значно скоротить забруднюючі викиди [7].

Застосування зарубіжного досвіду є доцільним для України щоб здійснювати більш екологічні та інноваційні закупівлі. Проведений аналіз дозволив означити, що важливими показниками ефективності публічних закупівель є: економічна вигідність, конкурентність, якість товарів (робіт або послуг), а також інноваційність, екологічність та соціальна орієнтованість. Надання переваги зазначеним показникам при здійсненні закупівель дозволить підвищити раціональність використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Кириленко О., Русін В. Напрями мінімізації фінансових шахрайств у сфері публічних закупівель. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 2. С. 62–76.
2. Пісоченко Т. С., Тішечкіна К. В., Юношев С. Ю. Розвиток публічних закупівель: від минулого до сучасного. *Modern Economics*. 2021. № 26. С. 129–134.
3. Русін В. М. Контроль у сфері публічних закупівель. *Ефективна економіка*. 2020. Вип. 12. С. 1–9.
4. Бюджетний кодекс України: кодекс України від 08.07.2020 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 03.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 04.03.2023).
5. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 21.11.2022).

6. Інформація про процедури закупівель за бюджетні кошти. Оприлюднення інформації про публічні закупівлі України. URL: <https://prozorro.gov.ua/> (дата звернення: 05.03.2023).
7. Публічні закупівлі у світлі європейської інтеграції України. URL: <https://zakupki.com.ua/publiczni-zakupivli-u-svitli-yevropejskoyi-integratsiyi-ukrayiny.html> (дата звернення: 05.03.2023).